

Ούρσουλα Βρυζάκη

Ελληνογερμανικές μουσικές σχέσεις κατά την περίοδο 1933-1945

Το καλοκαίρι του 1942, εν μέσω του πολέμου και υπό το καθεστώς της γερμανικής κατοχής ανεβαίνει για πρώτη φορά στην Ελλάδα όπερα του Richard Strauss¹ και παίζεται για πρώτη φορά η 9η Συμφωνία του Beethoven². Για την παραγωγή αυτή καλούνται Γερμανοί συντελεστές³ που συνεργάζονται με Έλληνες μουσικούς⁴. Δύο χρόνια νωρίτερα, τον Ιανουάριο του 1940, ο Μανόλης Καλομοίρης ανέβαζε την όπερά του "Το δαχτυλίδι της μάνας" στο χιτλερικό Βερολίνο, ενώ δύο χρόνια αργότερα, τον Αύγουστο του 1944, παρουσιαζόταν για πρώτη φορά στην Ελλάδα η όπερα του Beethoven *Fidelio*⁵ σε μία παράσταση που θεωρήθηκε από τον κατεχόμενο λαό "μήνυμα απελευθέρωσης".

Εξετάζοντας αυτά τα σημαντικά μουσικά γεγονότα, καθώς και πλήθος άλλων μικρότερης βαρύτητας, ο μελετητής οδηγείται σε μία σειρά ερωτημάτων σχετικά με τις ελληνογερμανικές μουσικές σχέσεις της περιόδου διακυβέρνησης του Χίτλερ σε συνάρτηση και με την δικτατορία του Μεταξά. Στα πλαίσια της στοχοθετημένης χρήσης του πολιτισμού για προπαγανδιστικούς σκοπούς ο Χίτλερ έδειξε από την αρχή της διακυβέρνησής του να ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για την Ελλάδα. Ταυτόχρονα αφ' ενός οι πολιτικές σχέσεις Ελλάδας - Γερμανίας λόγω της βαυαρικής δυναστείας και αφ' ετέρου ο προσανατολισμός των πολιτισμικών παραγόντων της Ελλάδας προς την κεντρική Ευρώπη σε μια προσπάθεια αναπλήρωσης του πολιτιστικού κενού της Τουρκοκρατίας είχαν προετοιμάσει ουσιαστικά το έδαφος για μία επιτυχημένη γερμανική πολιτισμική πολιτική. Σε μία αποτίμηση αυτής της πολιτικής και της επίδρασής της στο ελληνικό πολιτισμικό τοπίο της εποχής αλλά και στις μελλοντικές εξελίξεις, παρατηρείται ότι *πρώτον* οι σχέσεις αυτές δεν ήταν μονόπλευρες όπως ίσως φαίνεται εκ πρώτης όψεως αλλά προϋπέθεταν και την διακίνηση ελληνικής πολιτιστικής παραγωγής καθώς και την μετακίνηση ελλήνων φοιτητών και καλλιτεχνών προς την Γερμανία, *δεύτερον* ότι πολιτισμικά ωφέλησαν σε μεγάλο βαθμό την Ελλάδα επενεργώντας θετικά στην ίδρυση και διατήρηση πολιτισμικών θεσμών, και *τρίτον* ότι η ωφέλεια αυτή συμπεριελάμβανε το αντίτιμο

¹ *Ηλέκτρα*, Ηρώδειο 24.6.1942

² Ηρώδειο 3.7.1942

³ Διευθυντής Ορχήστρας και τραγουδιστές για τους πρωταγωνιστικούς ρόλους

⁴ Ορχήστρα, χορωδία, τραγουδιστές

⁵ Με την Μαρία Κάλλας στον πρωταγωνιστικό ρόλο (Ηρώδειο 14.8.1942)

μίας "πολιτισμικής επικυριαρχίας", δεδομένου ότι η εν λόγω πολιτική είχε ως κύριο στόχο την προπαγάνδα.

Η παρούσα έρευνα στοχεύει στην λεπτομερή παρουσίαση όλων των πτυχών των ελληνογερμανικών σχέσεων στον τομέα της μουσικής για την εν λόγω περίοδο και στην ερμηνεία των διαφόρων μουσικολογικών και κοινωνιολογικών διαστάσεων τους με στόχο την τελική διατύπωση μίας αποτίμησης των αλληλεπιδράσεων σε μουσικό, αισθητικό και κοινωνικό επίπεδο.